

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Soli *prezentace*

VY_52_INOVACE_208

Vzdělávací oblast: Člověk a příroda

Vzdělávací obor: Chemie

Ročník: 8, 9

Projekt EU peníze školám Operačního programu
Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Soli

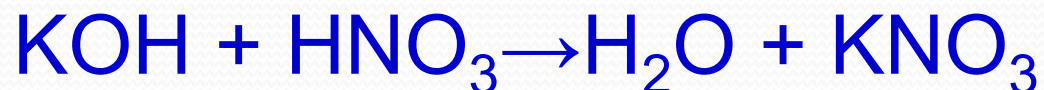
- jsou chemické sloučeniny složené z kationtu kovu a aniontu kyseliny
- NaCl – chlorid sodný
- Na⁺ kation sodný – kation kovu
- Cl⁻ anion chloridový – anion kyseliny chlorovodíkové

Vlastnosti solí

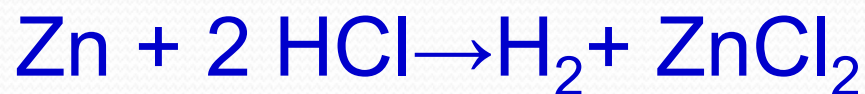
- tvoří krystaly
- velmi pevné iontové vazby
- v roztoku nebo v tavenině vedou elektrický proud
- přítomnost soli v roztoku zvyšuje teplotu varu a snižuje teplotu tání

Vznik solí

- neutralizací

- reakce kovu s kyselinou

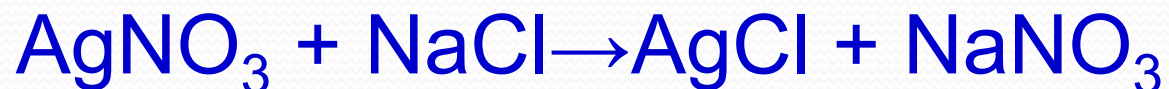

- reakce kovu s nekovem

- srážecí reakce

reakcí dvou roztoků solí vzniká nerozpustná sraženina

Rozdělení solí

- soli bezkyslíkatých kyselin – dvouprvkové sloučeniny
halogenidy, sulfidy
- soli kyslíkatých kyselin – tříprvkové sloučeniny
dusičnany, sírany, uhličitany, fosforečnany, křemičitany
- hydrogensoli – anion obsahuje také vodík

Dusičnany

solí kyseliny dusičné

- dusičnan sodný NaNO_3 – hnojivo, chilský ledek
- dusičnan draselný KNO_3 – hnojivo, draselný ledek
sůl k nasolování masa E252, složka černého střelného prachu

- sádra – $\text{CaSO}_4 \cdot 1/2\text{H}_2\text{O}$,
sádrovec $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$
- sádra tvrdne přijmáním vody
- použití: lékařství, stavebnictví, sochařství,
bílé čáry na silnicích

Uhličitany

solí kyseliny uhličitě

- uhličitan vápenatý CaCO_3
- výskyt v přírodě: vápenec, mramor, schránky živočichů, vaječná skořápka
- použití: stavebnictví – surovina pro výrobu vápna, sochařství

Výroba vápna

- rozklad vápence 1000°C

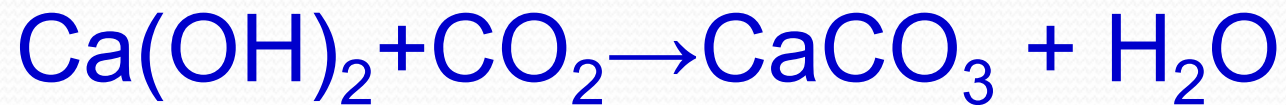
CaO – pálené vápno

- $\text{CaO} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Ca(OH)}_2$ uvolnění tepla

Ca(OH)_2 – hašené vápno

Malta

- vápno + písek + voda = malta
- tvrdnutí malty

- uhličitan sodný Na_2CO_3 – soda
- součást pracích prášků, nutná k výrobě skla

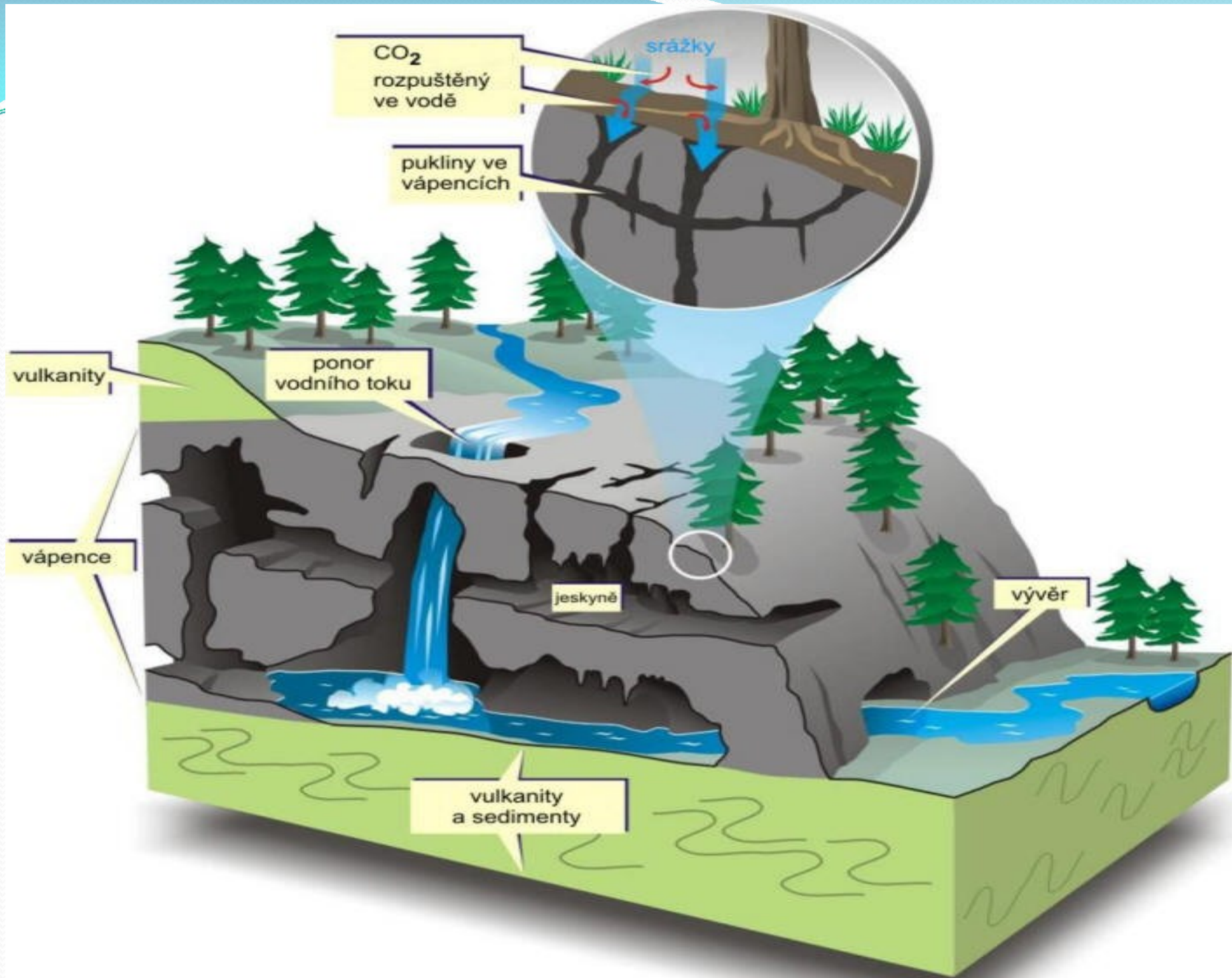
- Hydrogenuhličitan sodný NaHCO_3 – jedlá soda
- součást kypřících prášků a šumivých nápojů

Krasové jevy

- tvary, které vznikají prosakováním vody obohacené oxidem uhličitým vápencem, vzniká rozpustný hydrogenuhlíčan vápenatý, uvnitř jeskyně za vzniku krápníků vzniká zpět uhličitán vápenatý

Křemičitany

- nejrozšířenější látky v zemské kůře, v hlíně, kaolínu písku
- suroviny k výrobě keramiky a porcelánu, pro průmysl stavebních hmot
- křemičitan sodný Na_2SiO_3 – vodní sklo – uchovávání vajec, do stavebních materiálů

Fosforečnany

- fosforečná hnojiva (superfosfát)
- přísada do pracích prášků (růst sinic), snaha o omezení

- manganistan draselný KMnO_4
  - hypermangan
- fialové krystaly
- v lékařství dezinfekce kůže

Soli karboxylových kyselin

- octan sodný – obklady proti otokům a naraženinám
- benzoan sodný (E211) – konzervační činidlo v nápojích a kompotech
- glutaman sodný (E621) – nejpoužívanější dochucovací přísada
- palmitan a stearan sodný – hlavní složky mýdla

tuk + hydroxid sodný → mýdlo

Opravte chyby ve tvrzeních o solích

- modrá skalice je síran vápenatý

měďnatý

- dusičnany obsahují anion NO_3^{-2}

NO_3^-

- sírany jsou soli kyseliny siřičité

sírové

- krápníky jsou tvořeny uhličitanem sodným

vápenatým

zdroje

- Čtrnáctková H., Kolář K.:Přehled chemie pro základní školy;SNP Praha 2006,ISBN 80-7235-260-1
- Šibor J.,Plucková I.,Mach J.: Chemie 8;Nová škola, s.r.o.;2010,ISBN 978-80-7289-133-7
- Beneš P., Pumpr V.: Základy chemie 1;Fortuna Praha 2004, ISBN 80-7168-720-0

- <http://www.turbosquid.com/3d-models/3d-dynamite-tnt/585453>
(9.1.2013)
- <http://reznikem.kvalitne.cz/indexovinahistory3.htm> (9.1.2013)
- <http://www.velebil.net/clanky/pestovani-krystalu/modra-skalice>
(9.1.2013)
- <http://www.e-zahradka.cz/store/default.asp?IngDepartmentID=117>
(9.1.2013)
- <http://motokros.nedivse.cz/> (9.1.2013)
- <http://www.hrst.cz/tvrda-sadra-gedeo-hard-plaster/d-72912/>
(9.1.2013)
- <http://zena-in.cz/clanek/tajemne-spiraly-vesmir-i-zaklad-zivota/kategorie/magie/rubrika/magie> (9.1.2013)
- <http://www.podhajskaubytovanie.estranky.cz/fotoalbum/vilka-podhajcanka/okolie-domu/f---mramorove-schody.html> (9.1.2013)
- http://www.azbau.cz/reference_historicke_stavby.html (9.1.2013)

- <http://sklenice.heureka.cz/ecology-eco-sklenicky-koktejllove-4x280ml/galerie/> (9.1.2013)
- <http://www.vseovareni.cz/recepty/nadychany-pernik/> (9.1.2013)
- http://cz.123rf.com/photo_10838376_detailna-studio-shot-rozpouata-na-a-umiva-tablety-ve-sklenici-vody.html (9.1.2013)
- http://geologie.vsb.cz/geomorfologie/Prednasky/9_kapitola.htm (9.1.2013)
- <http://www.eporcelan.cz/dekorovany-porcelan/> (9.1.2013)
- <http://www.jpkkamna.cz/jpkkamna/eshop/5-1-Prislusenstvi-ke-kamnum-krbum/25-2-Samot-a-barvy> (9.1.2013)
- http://hgf10.vsb.cz/546/Ekologicke%20aspekty/leniticky_system/rybnik.htm (9.1.2013)
- <http://www.airsoftovapyrotechnika.estranky.cz/clanky/chemikalie-a-podobne/hpermangan.html> (9.1.2013)
- <http://www.vlcnov.cz/obcasnik/view.php?cislocclanku=2006090005> (9.1.2013)

- Autor: RNDr. Věra Sobotková
Základní škola Žďár nad Sázavou,
Palachova 2189/35
- Datum: 10.1.2013
- Určeno pro: 8., 9. ročník základní školy
- Vzdělávací oblast: Člověk a příroda
- Vzdělávací obor: Chemie
- Tematický okruh: Soli

Metodický list

- Druh materiál: výuková prezentace doprovázená otázkami a úkoly.
- Cíl: Prezentace je určena jako textová podpora k výuce solí
- Jednotlivé snímky jsou doplněny animacemi, které umožňují učitelům zapojovat žáky do diskuze k probíranému tématu a hledat správné postupy řešení
- Cílem je porozumění významu a použití solí
- Očekávané výstupy: rozumí složení a vzniku solí, použití solí, svoje znalosti umí propojit se znalostmi z běžného života
- Klíčová slova: soli, vznik solí, sírany, uhličitany, dusičnany

Metodický postup

- Druhý až pátý snímek je věnován definici, vlastnostem a vzniku solí. Zde je vhodné, aby učitel vysvětlil žákům, že mezi soli patří velké množství chemických látek, ale na základní škole se žáci seznámí pouze s běžně používanými solemi
- Šestý až osmnáctý snímek je věnován jednotlivým zástupcům solí. Animace umožňují učiteli zapojovat žáky do výkladu a využívat jejich znalosti z běžného života. Upozorní žáky, že jednotlivé výroby, které jsou zde pouze naznačeny, budou podrobněji probírány v následujících hodinách. S principem vzniku krasových jevů seznámí učitel žáky pouze informativně.
- Devatenáctý snímek seznamuje žáky s využitím solí organických kyselin, které znají z běžného života, zde je vhodné se žáky zopakovat znalosti o organických kyselinách
- Dvacátý snímek je věnován opakování probíraného učiva, kde žáci opravují chyby ve tvrzeních o solích. Správná řešení se zobrazují v jednotlivých animacích.